

WĘDROWIEC ŚWIĘTOKRZYSKI

• MIESIĘCZNIK ŚWIĘTOKRZYSKIEGO URZĘDU WOJEWÓDZKIEGO W KIELCACH •

Temat miesiąca

Stulecie naszego województwa

Światowe dziedzictwo

Krzemionki na liście UNESCO

Fundusz Dróg Samorządowych

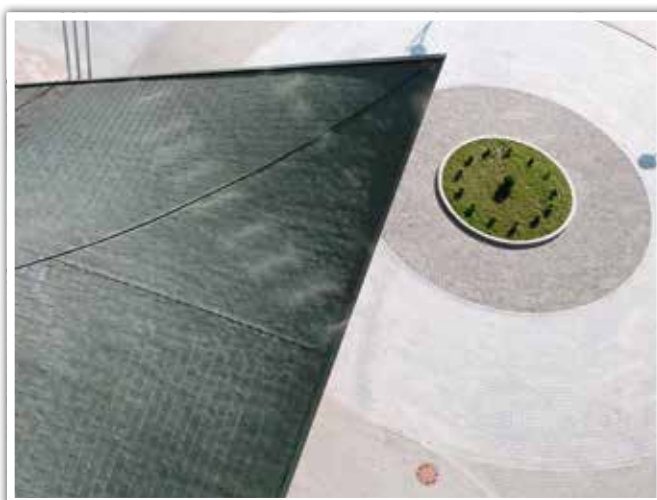
Wsparcie samorządowej infrastruktury

W numerze

Zatrzymane w kadrze	2
Przegląd wydarzeń	3
Temat miesiąca	4
W obiektywie	8
Krzemionki na liście UNESCO	9
Wsparcie na samorządowe drogi	10
„Rodzina 500+”: akcja informacyjna	11
Dla bezpieczeństwa pacjentów	12
Nowe kluby dla seniorów	13
Konkurs fotograficzny	13
Ludzie naszego regionu	14
Miasta odzyskane	14
Kartka z kalendarza	15
Wędrowcowe smaki	16
Palcem po mapie	16

Fotofelieton

„Dawno, dawno temu w odległej galaktyce...”
(„Star Wars” Ep. 33 1/3).

Zatrzymane w kadrze

Kielce, 8 sierpnia 1927 roku. Uroczystość powitania uczestników Marszu Szlakiem Kadrówki. Za prezydialnym stołem, na chwilę przed wręczeniem nagród, stoi (w środku) wojewoda kielecki Ignacy Manteuffel. Po lewej stronie wojewody widzimy starostę kieleckiego Stanisława Boryssowicza, a po prawej - lekarza i społecznika Kazimierza Dłuskiego, ówczesnego prezesa Związku Strzeleckiego (tuż za nim widoczny jest wicewojewoda Adam Kroebl). Jest to jedna z ostatnich fotografii wojewody I. Manteuffla, który zmarł nagle w Kielcach 17 sierpnia 1927 roku. Zdjęcie, opublikowane w popularnym przed wojną tygodniku „Światowid”, pochodzi ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego. [JK]

Wydawca: Świętokrzyski Urząd Wojewódzki w Kielcach
Al. IX Wieków Kielc 3, 25-516 Kielce
www.kielce.uw.gov.pl
tel. 41 344 29 56, fax 41 344 48 32
e-mail: wojewoda@kielce.uw.gov.pl

Miesięcznik redaguje Biuro Prasowe Wojewody
tel. 41 342 12 32
ISSN 2392-3393
Skład i łamanie: Digital Art Studio www.digitalartstudio.pl
Na okładce: Rezerwat przyrody Gagaty Soltykowskie – więcej na stronie 8.

Przegląd wydarzeń

W uroczystościach upamiętniających 76. rocznicę pacyfikacji Michniewa wzięła udział wojewoda **Agata Wojtyśzek**. Hołd ofiarom wydarzeń z lipca 1943 roku oddano w Muzeum Martyrologii Wsi Polskich, będącym symbolem ponad 800 wsi spacyfikowanych w czasie II wojny światowej. W ciągu dwóch dni - 12 i 13 lipca 1943 roku - Niemcy zamordowali 204 mieszkańców Michniewa: mężczyzn, kobiet i dzieci, a wieś została doszczętnie spalona. Był to odwet za pomoc udzielaną oddziałom partyzanckim. W rocznicę pacyfikacji obchodzony jest Dzień Pamięci Walki i Męczeństwa Polskiej Wsi.

Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” wręczyła wojewoda Andrzejowi Sarwie, pochodzącemu z Sandomierza pisarzowi, poecie, tłumaczowi, dziennikarzowi i regionaliście. Odznaczenie zostało przyznane, na wniosek wojewody, przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego. Andrzej Sarwa jest autorem m.in. ośmiu powieści, których fabuła jest osadzona w realiach historycznych i w istotny sposób podkreślają rolę Polski i polskiej kultury w budowaniu dziedzictwa kulturowego Europy, siedmiu zbiorów opowiadań, zbioru esejów oraz tomu wierszy.

W uroczystościach upamiętniających 75. rocznicę pacyfikacji Skalbierza uczestniczyła wojewoda **Agata Wojtyśzek**. Oddano hołd ofiarom tragicznych wydarzeń z sierpnia 1944 roku. Podczas pacyfikacji hitlerowcy wystrzelili 64 mieszkańców Skalbierza, poległo także ponad 20 partyzantów w trakcie stoczonej z Niemcami bitwy o miasto. Gościem rocznicowych uroczystości, których główna część odbyła się przed Pomnikiem Ofiar Pacyfikacji, był wiceminister spraw zagranicznych Piotr Wawrzyk.

Nowoczesne radiowozy otrzymali świętokrzyscy policjanci. W uroczystości przekazania samochodów wzięła udział wojewoda **Agata Wojtyśzek**. Jedenaście pojazdów trafi do funkcjonariuszy z Komendy Wojewódzkiej i Miejskiej Policji w Kielcach oraz Komend Powiatowych Policji w Busku-Zdroju, Ostrowcu Świętokrzyskim, Starachowicach, Sandomierzu oraz Włoszczowie. Wszystkie radiowozy zostały zakupione z budżetu Policji, będą wykorzystywane przez policjantów wydziałów prewencji oraz ruchu drogowego (źródło: KWP w Kielcach).

Nowoczesną centralę do radiowego uruchamiania syren alarmowych przekazali Ochotniczej Straży Pożarnej w Śladowie Małym wojewoda **Agata Wojtyśzek** oraz wicewojewoda **Bartłomiej Dorywalski**. Przekazany sprzęt umożliwi skrócenie czasu alarmowania ratowników, podnosząc tym samym gotowość operacyjną jednostki OSP oraz będzie wykorzystywany w systemie wczesnego ostrzegania ludności o zagrożeniach. Druhowie ze Śladowa Małego w gminie Chmielnik prowadzą m.in. działania ratownicze w bezpośrednim sąsiedztwie drogi krajowej nr 73 oraz akwenu wodnego „Andrzejówka”.

Kolejne porozumienia w ramach programu „Czyste Powietrze” podpisały świętokrzyskie samorządy. W spotkaniu w Wojewódzkim Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Kielcach wzięła udział wojewoda **Agata Wojtyśzek**. Umowy zawarła z samorządami Pińczowa, Gnojna, Wiślicy, Staszowa, Stopnicy, Klimontowa i Rakowa. Dotychczas w całym kraju podpisano już dwa tysiące umów ułatwiających dostęp do programu, którego celem jest zmniejszenie lub uniknięcie emisji pyłów i innych zanieczyszczeń wprowadzanych do atmosfery przez domy jednorodzinne.

Stulecie naszego województwa

„Podział na gubernie zostaje zniesiony, a zamiast nich projektowane są województwa, które podzielone będą na powiaty, a powiaty na gminy. W miejsce gubernatorów otrzymać mamy wojewodów. Wojewoda będzie naczelnikiem wszystkich podwładnych mu urzędników, prócz sądowych, skarbowych i wojskowych; będzie naczelnikiem policji i wykonawcą zleceń każdego ministerstwa, wreszcie będzie przewodniczącym sejmiku ziemskiego i wydziału wojewódzkiego” – pisano o projekcie organizacji władz administracyjnych odradzającego się państwa w „Gazecie Kieleckiej” z lipca 1918 roku. Stwierdzono ponadto, że „tarć między samorządem i administracją nie będzie; nic dziwnego: samorząd będzie polski i administracja będzie polska, a więc będą mogły iść ręką w rękę”. Mija sto lat od utworzenia w niepodległej Rzeczypospolitej województwa kieleckiego.

Pięć centralnych województw

Plany dotyczące podziału terytorialnego kraju mogły ziścić się dopiero po odzyskaniu przez Polskę pełni niepodległości. Na mocy ustawy sejmowej z 2 sierpnia 1919 roku, która dotyczyła organizacji władz administracyjnych drugiej instancji, dokonano podziału terytorium byłego Królestwa Kongresowego. Powstało wtedy pięć polskich województw, nazwanych centralnymi. Poza kie-

Herby ziem polskich na pocztówce z 1920 r. (BN/Polona).

395.

USTAWA TYMCZASOWA

z dnia 2 sierpnia 1919 r.

o organizacji władz administracyjnych II instancji.

Art. 1. Do czasu wejścia w życie ustawy o ustroju administracyjnym Rzeczypospolitej Polskiej tworzy się na razie następujące województwa, jako władze administracyjne II instancji, a mianowicie: Warszawskie, Łódzkie, Kieleckie, Lubelskie i Białostockie; stolica Rzeczypospolitej Warszawa stanowi odrębną jednostkę administracyjną.

Podział terytorjalny na poszczególne okręgi II instancji uwidoczniiony jest w załączniku 1.

Utworzenie nowych województw lub podział ustalonych tą ustawą województw na województwa mniejsze nastąpić może w drodze ustawy.

Art. 2. Na czele województwa stoi wojewoda, mianowany przez Naczelnika Państwa na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych, uchwalony przez Radę Ministrów.

leckim były to także: białostockie, lubelskie, łódzkie i warszawskie (stolica państwa stanowić przy tym miała odrębną jednostkę administracyjną). Województwo kieleckie objęło w zasadzie obszar byłej guberni kieleckiej oraz radomskiej. Wspomniany akt prawny był ustawą tymczasową, w jej pierwszym artykule napisano, że województwa „tworzy się na razie” aż do „czasu wejścia w życie ustawy o ustroju administracyjnym Rzeczypospolitej Polskiej”. W praktyce ta tymczasowa ustawa obowiązywała jeszcze przez szereg lat.

Równocześnie z powstaniem województw centralnych rozpoczęto proces kreowania dwóch województw na terenie byłego zaboru pruskiego: poznańskiego oraz pomorskiego (przyłączanie Pomorza do Rzeczypospolitej rozpoczęto po ratyfikacji traktatu wersalskiego, zakończył się ono w lutym 1920 roku – słynny akt „zaślubin Polski z morzem” gen. Józefa Hallera). W tym samym roku utworzono także autonomiczne województwo śląskie. Na wschodnich i południowo-wschodnich terenach RP rozpoczęto proces tworzenia województw po zakończeniu wojny polsko-rosyjskiej. Mocą ustawy z grudnia 1920 roku powstały cztery województwa: krakowskie, lwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie. Na Kresach, ustawą z lutego 1921 roku, utworzono trzy województwa: nowogródzkie, poleskie oraz wołyńskie. W 1925 roku powstało województwo wileńskie. W skład II Rzeczypospolitej Polskiej, kraju o powierzchni blisko 390 tysięcy km² i liczącym (w latach 30.)

prawie 35 milionów mieszkańców, weszło zatem 16 województw.

Kieleckie w II RP

Na terenie województwa kieleckiego było 16 powiatów: ilżecki, konecki, kozienicki, opatowski, opoczyński, radomski, sandomierski (z byłej guberni radomskiej), jędrzejowski, kielecki, miechowski, olkuski, pińczowski, stopnicki, włoszczowski (z byłej guberni kieleckiej) oraz będziński i częstochowski (z byłej guberni piotrkowskiej). W 1927 r. liczba powiatów wzrosła w związku z podziałem powiatu będzińskiego i utworzeniem z północnej części jego terytorium nowego powiatu zawierciańskiego. W 1934 r. nastąpiła dalsza zmiana podziału administracyjnego. Zostały utworzone trzy powiaty miejskie: Częstochowa, Radom, Sosnowiec. Ostatnia zmiana, pociągająca za sobą również zmianę granic województwa, nastąpiła w kwietniu 1939 r. Wyłączony został z naszego województwa w całości powiat opoczyński i znaczna część powiatu koneckiego, które wcielono do obszaru województwa łódzkiego. W skład województwa weszły tereny, które pod względem gospodarczym raczej luźno były ze sobą związane. Niektóre z nich nieomal od samego początku ciążyły ku tradycyjnym ośrodkom przemysłowym lub pretendowały do utworzenia samodzielnego rejonu administracyjnego. Dotyczyło to głównie Częstochowy oraz Zagłębia Dąbrowskiego, dążących do integracji z województwem śląskim. Województwo kieleckie graniczyło: od zachodu częściowo z państwem

Mapa województwa kieleckiego z 1929 r. (BN/Polona).

niemieckim i woj. śląskim (po przyłączeniu Śląska do Polski), od południa – z województwami: krakowskim i lwowskim; od wschodu – z woj. lubelskim, od północy – z woj. warszawskim; od północno-zachodu – z woj. łódzkim. Jego obszar wynosił 25.589,4 km². Pod względem zajmowanej powierzchni znajdowało się ono na 9. miejscu w kraju, obejmując 6,5% terytorium Polski. Według pierwszego powszechnego spisu ludności z 1921 r. ludność województwa liczyła 2.535.781 osób, co stanowiło wówczas 9,3% ludności całego kraju. Drugi spis powszechny, przeprowadzony w 1931 r. wykazał 2.935.697 mieszkańców. Pod tym względem woj. kieleckie ustępowało jedynie woj. lwowskiemu, pod względem zaś gęstości zaludnienia zajmowało ono piąte miejsce w Polsce.

W 1931 r. województwo kieleckie liczyło 40 miast, 313 gmin wiejskich i 10.548 wsi. Miasta te można było podzielić na pięć kategorii: ośrodki przemysłowe (Będzin, Czeladź, Częstochowa, Dąbrowa Górnicza, Ostrowiec Św., Radom, Skarżysko-Kamienna, Starchowice, Sosnowiec, Zawiercie), miasta o funkcjach przemysłowo-administracyjnych (Kielce, Jędrzejów, Olkusz, Opoczno, Końskie, Kozienice, Szydłowiec), o funkcjach administracyjno-usługowych (Iłża, Opatów, Miechów, Pińczów, Staszów, Stopnica, Włoszczowa), o funkcjach rolniczo-usługowych (Chmielnik, Ćmielów, Działoszyce, Kłobuck, Koniecpol, Krzepice, Przedbórz, Skaryszew, Szczekociny, Zwoleń) oraz mających głównie znaczenie turystyczne i uzdrowiskowe (Busko-Zdrój, Chęciny, Sandomierz).

Administracja

„Ważnym czynnikiem określającym ustrój administracyjny państwa jest podział jego terytorium. Z kolei kształt terytorialny państwa w znacznej mierze jest uzależniony od funkcji aparatu administracyjnego, a także m.in. od stopnia rozwoju gospodarczego, warunków geograficznych czy demograficznych. Podział terytorialny może być czynnikiem utrudniającym bądź ułatwiającym rozwój samorządu lokalnego i regionalnego. Podziału terytorialnego państwa dokonuje się przede wszystkim dla potrzeb funkcjonowania administracji publicznej. Stanowi on zarazem podstawę dla tworzenia jednostek samorządu terytorialnego” – pisał prof. Marian Kallas.

System administracji publicznej II Rzeczypospolitej ulegał modyfikacjom. W oparciu o kryterium zasięgu terytorialnego aparatu administracji publicznej dzielił się na administrację centralną i terytorialną, inaczej zwaną lokalną. Administracja centralna wykonywana była przez Radę Ministrów i ministrów. W działalności tych organów funkcje administracyjne stanowiły dopełnienie funkcji wykonawczych.

Spośród organów terytorialnej administracji rządowej najważniejszą rolę odgrywał wojewoda, a w krótkim okresie czasu stała się ona kluczową w aparacie administracyjnym. Urzędnik ten, mianowany przez prezydenta (w pierwszym okresie przez naczelnika państwa) na wniosek ministra spraw wewnętrznych, był przedstawicielem

rządu sprawującym w jego imieniu władzę państwową. Stał na czele administracji województwa i podlegał ministrowi spraw wewnętrznych. W zakresie służbowym jego przełożonymi byli, zależnie od rodzaju załatwianej sprawy, właściwi ministrowie. Niejednokrotnie władza wojewody (mniej uzależnionego od układu sił politycznych niż minister) była czynnikiem decydującym o ciągłości działania administracji w terenie. „Do zakresu działania wojewody należą wszelkie sprawy administracji państwowej z wyjątkiem spraw przekazanych administracji wojсковей, sądowej, skarbowej, szkolnej, kolejowej i pocztowo-telegraficznej oraz urzędów ziemskich” – stanowiła ustawa tymczasowa z 1919 roku.

Wojewoda koordynował pracę całej administracji rządowej w myśl linii polityki państwa. Aby zapewnić jednolitość działania wyposażony był w uprawnienia nadzorczo-ingerencyjne wobec organów administracji specjalnej. Sprawował nadzór nad obsadą kierowniczych stanowisk administracyjnych na obszarze województwa. Spoczywał na nim obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego – podlegała mu policja państwowa. Sprawował nadzór nad prasą, stowarzyszeniami, samorządem. Z zakresu spraw należących do innych resortów wojewoda administrował sprawy wyznaniowe, kultury i sztuki, a częściowo również przemysłu i handlu, rolnictwa i reform rolnych, opieki społecznej, komunikacji, wykonując zlecenia właściwych ministrów. Przysługiwało mu prawo wydawania rozporządzeń wykonawczych na mocy upoważnienia ustawowego w celu ochrony bezpieczeństwa i porządku.

Urząd wojewódzki

Wojewoda funkcje swe wypełniał przy pomocy urzędu wojewódzkiego, którym kierował, oraz za pośrednictwem podległych mu urzędów i organów wykonawczych samorządu. Pierwszym wojewodą kieleckim został mianowany w 1920 roku Stanisław Pękoślowski, dotychczasowy komisarz rządu na powiat dąbrowsko-będziński.

Przez pewien czas toczyła się w kręgach władzy dyskusja o celowości umieszczania siedziby wojewody w Kielcach. O przywilej ten ubiegał się również Radom, a argumentami za kandydaturą tego miasta były trudności lokalowe Kielc wynikające z zajmowania gmachu zabytkowego byłego pałacu biskupiego, przeznaczonego na siedzibę Urzędu

Stanisław Pękostawski: pierwszy wojewoda kielecki (fot. NAC).

Wojewódzkiego Kieleckiego, przez wojskowe dowództwo okręgu generalnego oraz starostwo powiatowe. Kielczanie okazali się solidarni w swych staraniach, podkreślając centralne położenie Kielc na mapie województwa. Nie bez znaczenia okazał się zapewne także sentyment marszałka Józefa Piłsudskiego do legionowego miasta.

Biura Urzędu Wojewódzkiego Kieleckiego rozpoczęły pracę w czwartek, 19 lutego 1920 roku. Z tej okazji

odbyła się w bazylice katedralnej uroczysta msza święta. Lokalna prasa, zapowiadając kilka dni wcześniej te uroczystości, zamieściła wiele mówiący komentarz: „Modły widomie ucieleśniają fakt podniesienia Kielc do godności stolicy województwa, co oby wyszło ku pożytkowi Ojczyzny i naszego grodu”. Urzędowe pomieszczenia zlokalizowano w kilku pałacowych pokojach wraz z reprezentacyjną salą portretową. W miarę zwiększania się potrzeb zastanawiano się nad innym, oddzielnym budynkiem. Plany te spełzły jednakże na niczym. Problemy lokalowe zmniejszyły się po przeprowadzce biur starostwa i sejmiku powiatowego z pałacowych pomieszczeń do nowej siedziby przy ul. Kościuszki.

W pierwszym okresie istnienia struktur organizacyjną urzędu stanowiło osiem departamentów: prezydialny, administracyjny, samorządowy, zdrowia publicznego, aprowizacyjny, rolnictwa i weterynarii, przemysłowy, pracy i opieki społecznej oraz Dyrekcja Robót Publicznych i Kancelaria Główna. Później departamenty przemianowano na wydziały. Urząd Wojewódzki Kielecki do wybuchu wojny mieścił się w zabytkowym pa-

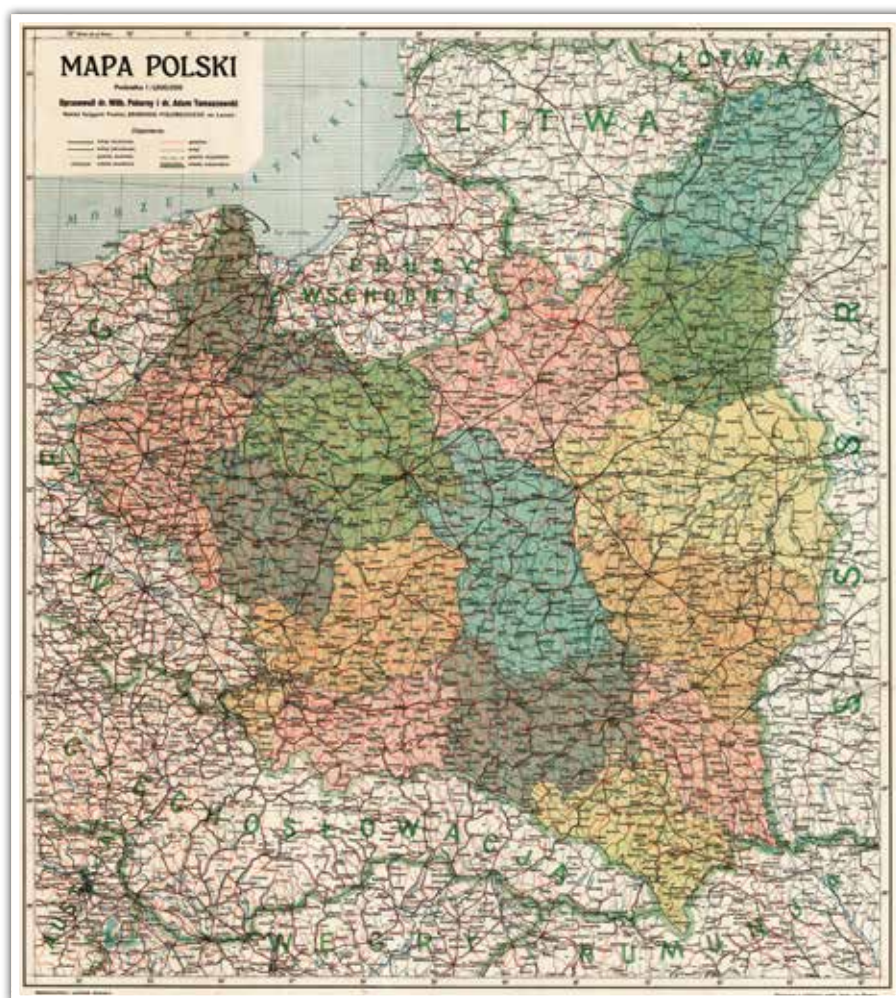
łacu biskupim – korespondencję wysyłano na adres: Zamek.

Plany likwidacji

Już po roku od utworzenia województwa kieleckiego, prasę lokalną obiegła sensacyjna wiadomość o planach jego likwidacji. Powołując się na rzekome rewelacje dziennikarzy stołecznych, „Gazeta Kielecka” w listopadzie 1920 r. poinformowała, że „podobno na ostatnim posiedzeniu sejmowej komisji administracyjnej, na wniosek ministerium spraw wewnętrznych, uchwalono skasować województwo kieleckie”. Zalecono co prawda traktowanie tej wiadomości z dużą dozą ostrożności, obiecując jednocześnie rychłe wyjaśnienie całej sprawy. Do tematu, jak się okazało – nie sprawdzonej pogłoski, nie wracano.

W lipcu 1921 r. pojawił się projekt nowego podziału administracyjnego kraju, który miał przełamać podziały rozbiorowe i nawiązywał do historycznego nazewnictwa dawnych ziem. W miejsce województwa kieleckiego proponowano utworzenie województwa sandomierskiego, którego siedziba miałaby znaleźć się w Radomiu (Radom i Częstochowa od początku pretendowały do roli ośrodków o charakterze ponadregionalnym – decyzja o uczynieniu Kielc stolicą województwa wywołała rozgoryczenie wśród samorządów i mieszkańców tych miast). Propozycja ta nie doczekała się realizacji. Pięć lat później okazało się, że byt województwa kieleckiego nie jest tak całkiem pewny. W styczniu 1926 r. prasa informowała o kolejnych projektach zmian podziału administracyjnego kraju. Planowano, by powiaty będziński, olkuski i miechowski przyłączyć do województwa krakowskiego, zaś powiat częstochowski – do łódzkiego. Rozpętała się kampania prasowa w obronie województwa. Na różne sposoby uzasadniano bezduszość tych zamierzeń, podkreślając racjonalność i opłacalność funkcjonowania administracji województwa kieleckiego, krytykując „szal robienia oszczędności”. „Gazeta Kielecka” ośmieszała pomysł, że „województw nie powinno być więcej niż 10... jak pisze prasa stołeczna. Ściśle się wyrażając napisano, że nie powinno być więcej, niż jest dowództw korpusów w armii. Wprost nie do wiary! Rozumuje się, jakby Urząd Wojewódzki był skrzynką do listów”. Na szczęście dla Kielc i województwa plany te i w tym przypadku pozostały jedynie planami.

W 1931 r. zdecydowano o przygotowaniu kolejnego projektu wykreśle-

Mapa II RP z 1927 r. (BN/Polona).

nia z mapy administracyjnej kraju pięciu województw, w tym także i kieleckiego. Przemawiały za tym względy natury oszczędnościowej, jak to uzasadniał ówczesny wiceminister spraw wewnętrznych. Sprawa stała się poważną w chwili odbycia sejmowej debaty na jej temat. Obrony województwa podjęła się kielecka delegacja, która udała się do Warszawy. Szczęśliwie i tym razem nasze województwo pozostało województwem.

Ostatni przedwojenny „zamach” na województwo kieleckie miał miejsce na przełomie roku 1936 i 1937. Doniesienia prasowe na temat prac rządu nad nowym podziałem administracyjnym kraju wywołało zaniepokojenie kieleckiej Rady Miejskiej. Przyjęto uchwałę: „Rada Miejska poleca Zarządowi Miasta zbadać u czynników miarodajnych, czy obiegające pogłoski, jako też wiadomości prasowe co do skasowania województwa kieleckiego odpowiadają prawdzie”. W piśmie skierowanym do parlamentarzystów ziemi kieleckiej, prezydent Kielc Stefan Artwiński skrytykował zamiary likwidacji województwa. Kampanię na rzecz utrzymania województwa podjęły dwa komitety: Międzyorganizacyjny Komitet Obywatelski i następnie Tymczasowy Komitet Organizacyjny Obrony Województwa Kieleckiego przed Likwidacją, którego przewodniczącym został Stefan Artwiński. W pracach tegoż komitetu uczestniczyli przedstawiciele szeregu organizacji społecznych i gospodarczych miasta, m.in. dyrektor zakładów SHL Otmar Kwieciński, działacz gospodarczy Grzegorz Axentowicz, były prezydent Kielc Roman Cichowski czy działacz niepodległościowy Zygmunt Nałęcz-Dobrowolski.

Komitet działał nieustraszenie i, co najważniejsze, skutecznie. „Interweniowano u ministra Józefa Becka, a marszałek Edward Rydz-Śmigły otrzymał honorowe obywatelstwo miasta. Przebywająca w Warszawie kielecka delegacja spotkała się także z byłymi wojewodami kieleckimi Jerzym Paciorkowskim i Władysławem Korsakiem. Wykorzystano także do celów propagandowych propozycję zjazdu Związku Legionistów Polskich w Kielcach” – pisze dr Jan Główka („Świętokrzyskie. Środowisko, dziedzictwo kulturowe, edukacja regionalna” nr 21 z 2018 r.). Cała sprawa zakończyła się również szczęśliwie, została jedynie nieco uszczuplona powierzchnia naszego województwa.

Batalia sprzed dwóch dekad

Po wojnie naszego kraju nie ominęły reformy administracyjne w latach 40., 50. i 70. Województwo kieleckie jednak zawsze pozostawało na mapie.

Zagrożenie przyszło ponad 20 lat temu. Rząd forsował wówczas koncepcję powstania 12 silnych województw w miejsce dotychczasowych 49. Zamierzeniem reformy było utworzenie trójstopniowego podziału kraju na województwa, powiaty i gminy. Niestety, w planach tych województwo kieleckie miało wejść w skład małopolskiego. Stolicą byłby oczywiście Kraków, zaś Kielce zdegradowano by do rangi miasta powiatowego. Taki stan rzeczy był, rzecz jasna, nie do pomyślenia. Rozpoczęła się prawdziwa społeczna batalia o zachowanie województwa kieleckiego. Przygotowywana reforma administracyjna budziła wiele sporów dotyczących nie tylko liczby nowych województw (kieleckie nie

było przecież jedynym zagrożonym likwidacją), ale również samej zasadności tworzenia powiatów, nie mówiąc już o podziale kompetencji między poszczególnymi jednostkami samorządu.

W 1998 roku batalia w obronie województwa kieleckiego rozpoczęła się na dobre. Powstał Ruch na Rzecz Obrony Województwa Staropolskiego, który skupiał różne środowiska i opcje polityczne. Tysiące ludzi manifestowało zarówno w Kielcach, jak i w Warszawie. „Opowiadamy się stanowczo za pozostawieniem województwa w nowym podziale administracyjnym kraju z miastem Kielce jako stolicą”, „Reprezentowana przez nas społeczność kulturowo, historycznie i gospodarczo różni się od regionu krakowskiego”, „Utrzymanie województwa z siedzibą w Kielcach to nie tylko pragnienie ludzi tutaj mieszkających, to także obiektywna i społeczna konieczność”, „Wyrażamy zdecydowany protest przeciwko likwidacji województwa kieleckiego”. To zaledwie kilka fragmentów z setek petycji, rezolucji, oświadczeń czy uchwał, w których samorządy, stowarzyszenia, organizacje pozarządowe i zwykli obywatele wyrażali z początku swój niepokój, a potem protest i oburzenie przeciwko rządowym planom reformy administracyjnej. A informacje napływające z Warszawy były coraz bardziej zatrważające. Wszystko zdawało się wskazywać na to, że dni województwa ze stolicą w Kielcach są policzone.

Walka o zachowanie województwa na mapie administracyjnej kraju była jednak skuteczna. 18 lipca 1998 r. Sejm RP uchwalił ostatecznie ustawę o nowym podziale administracyjnym kraju – po zawetowaniu przez Prezydenta RP poprzedniej ustawy, która po senackiej poprawce tworzyła 15 województw. Po parlamentarnym kompromisie uzgodniono liczbę 16 województw, ze świętokrzyskim na liście. Nowy, trójstopniowy podział administracyjny zaczął obowiązywać od 1 stycznia 1999 roku.

Wykorzystałem m.in. A. Ajnenkiel „Administracja w Polsce. Zarys historyczny” (Warszawa 1977), M. Kallas „Historia ustroju Polski” (Warszawa 2007), J. Swajdo „Między Wisłą a Pilicą. Dzieje podziałów administracyjnych w regionie kielecko-radomskim do 1975 roku” (Kielce 2005), T. Kobay-Ryszewska „Przeszłość administracyjna ziem województwa kieleckiego” (w: „Z dziejów Ziemi Kieleckiej 1918-1944”, Warszawa 1970). [JK]

Urząd Wojewódzki Kielecki w 1935 r. (fot. NAC).

W obiektywie: Gagaty Sołtykowskie

Wspaniałe wrażenie robi niemal księżycowy krajobraz Gagatów Sołtykowskich, rezerwatu przyrody nieożywionej położonego w gminie Stąporków. To teren byłej kopalni gliny, w pokładach której występuje rzadka odmiana węgla: gagat. Niezwykłą atrakcją są odciski w skałach tropy dinozaurów sprzed około 200 milionów lat. Rezerwat to raj dla geologów i paleontologów. [JK]

Krzemionki na liście UNESCO

Prehistoryczne kopalnie krzemienia pasiastego w Krzemionkach Opatowskich niedaleko Ostrowca Świętokrzyskiego zostały, po wielu latach starań, wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO. To szesnasty obiekt z naszego kraju, który znalazł się na tej prestiżowej liście.

wego Dziedzictwa UNESCO docenił unikalne dziedzictwo archeologiczne, które jako jedno z niewielu w Europie zachowało ślady prehistorycznej aktywności człowieka w sposób czytelny i niewiele zmieniony – zaznaczono na stronie internetowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Zabiegi o wpis na listę UNESCO prowadzo-

się z geologią regionu. Podziemna trasa turystyczna w Krzemionkach jest jedynym tego typu obiektem na świecie otwartym dla szerszej publiczności – napisano na stronie krzemionki.pl.

Pradziejowy kompleks w Krzemionkach został odkryty w 1922 roku przez Jana Samsonowicza,

„To jeden z najciekawszych i największych obiektów tego typu na świecie. Jego wyjątkowość wynika z doskonale zachowanych hałd górniczych i zagłębień poszybowych, a zwłaszcza podziemi kopalń, które pomimo upływu tysięcy lat dotrwały do naszych czasów w prawie niezmienionym stanie. W Krzemionkach prześledzić można większość pradziejowych technik pozyskiwania krzemienia, od najprostszych jam, po duże, skomplikowane kopalnie będące szczytowym osiągnięciem pradziejowej techniki górniczej” – czytamy na stronie Muzeum Historyczno-Archeologicznego w Ostrowcu Świętokrzyskim (www.muzeumostrowiec.pl), które sprawuje opiekę nad pradziejowym zabytkiem.

Krzemionkowski region prehistorycznego górnictwa został wpisany na listę podczas lipcowej 43. sesji UNESCO w Baku. „Komitet Świato-

ne były od ponad 20 lat. „To przede wszystkim dzięki staraniom Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2019 roku Polska uzyskała 16. wpis na tej liście, będący jednocześnie pierwszym wpisem dotyczącym obiektu archeologicznego” - czytamy.

Największą atrakcją Krzemionek jest trasa turystyczna. Liczy ona około 1,5 km długości i „prezentuje oryginalne wyrobiska neolitycznych kopalń, hałdy górnicze oraz zagłębienia poszybowe składające się na wyjątkowy krajobraz przemysłowy sprzed 5000 lat. Najciekawszą częścią trasy jest jej fragment poprowadzony pod ziemią. Obecna trasa podziemna liczy prawie 500 m długości i w najgłębszym miejscu osiąga 11,5 m. Umożliwia obejrzenie zarówno świetnie zachowanych wyrobisk pradziejowych kopalń krzemienia pasiastego, jak i zapoznanie

pochodzącego z Ostrowca Świętokrzyskiego wybitnego geologa, który wiele lat swej pracy naukowej poświęcił badaniom naszego regionu. „Pole eksploatacyjne w Krzemionkach ma powierzchnię 78,5 ha. Skupia ono na swoim obszarze ponad 4 tysiące kopalń, z których największe mają głębokość 9 m, a powierzchnia poszczególnych podziemnych wyrobisk osiąga nawet kilkaset metrów kwadratowych. Kopalnie funkcjonowały przez znaczną część neolitu i we wczesnej epoce brązu (ok. 3900 do 1600 p.n.e.). Wytwarzane tutaj gładzone siekiery z krzemienia pasiastego rozprowadzano wśród odbiorców zamieszkujących znaczną część Europy Środkowej. Ze względu na swoją wyjątkowość i walory naukowe teren kopalń jest objęty ochroną archeologiczną i przyrodniczą” – informuje ostrowieckie muzeum. [opr. JK]

Wsparcie na samorządowe drogi

Ponad 145 milionów złotych przeznaczono dla województwa świętokrzyskiego na dofinansowanie zadań w ramach Funduszu Dróg Samorządowych w 2020 roku. O szczegółach naboru wniosków poinformowali wojewoda **Agata Wojtyśzek** i wicewojewoda **Bartłomiej Dorywalski**.

Fundusz Dróg Samorządowych jest instrumentem wsparcia finansowego dla inwestycji na drogach publicznych gminnych i powiatowych. Przewiduje dofinansowanie zadań polegających na remoncie, przebudowie lub budowie dróg lokalnych, a także inwestycji w zakresie zadań mostowych i obronnych. O rządowe wsparcie mogą ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego.

Główne cele funduszu to przede wszystkim podniesienie poziomu i jakości życia społeczności lokalnych oraz zwiększenie efektywności instytucji publicznych poprzez rozwój bezpiecznej, spójnej, funkcjonalnej i efektywnej infrastruktury drogowej, a także poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego i parametrów technicznych lokalnej sieci drogowej. Istotnym dla programu są również zwiększenie atrakcyjności i dostępności terenów inwestycyjnych oraz wy-

równywanie szans rozwojowych regionów i budowanie spójności terytorialnej.

Na dofinansowanie zadań w ramach funduszu dla województwa świętokrzyskiego w 2020 roku przeznaczono 145.107.232,07 zł. W tej kwocie zawiera się wartość 87.925.062,07 zł dedykowana do przedmiotowego naboru oraz kwota 57.182.170 zł przewidziana na dofinansowanie w 2020 r. zadań wieloletnich objętych naborem z marca 2019 r.

– *Nowym elementem oceny wniosków i ich rekomendacji będzie kompletność inwestycji z programami rządowymi, np. w przypadku odcinka drogi prowadzącego do żłobka objętego dofinansowaniem z programu „Maluch+” czy odcinka drogi z przebiegającą linią autobusową dofinansowaną z funduszu rozwoju przewozów autobusowych lub też w przypadku, gdy co najmniej jedno z zadań jest określone w programie „Bezpieczni Razem” bądź Programie Likwidacji Miejsc Niebezpiecznych na Drogach Lokalnych w województwie świętokrzyskim „Bezpieczni na 5+”* – mówiła wojewoda podczas konferencji prasowej w urzędzie wojewódzkim.

Z dofinansowania mogą skorzystać jednostki samorządu terytorial-

nego (z wyłączeniem miasta Kielce – zgodnie z art. 4 ust. 7 ustawy, a także miast na prawach powiatu będących siedzibą wojewody lub sejmiku województwa). Wsparcie dla jednego zadania może wynieść do trzydziestu milionów złotych. Dofinansowanie z FDS dla zadań powiatowych i gminnych jest uzależnione od dochodów samorządu, przy czym maksymalne dofinansowanie może wynieść do 80% kosztów realizacji zadania.

Jak podkreślił minister infrastruktury: „Dzięki rządowemu wsparciu dla samorządów możliwe będzie zachowanie sieci drogowej we właściwym stanie i zapewnienie bezpieczeństwa korzystającym z niej mieszkańcom. Dla wielu powiatów i gmin zbyt niskie dochody były dotychczas przeszkodą dla realizacji koniecznych inwestycji. Nowością jest także to, że FDS jest stabilnym programem obliczonym na wiele lat, z którego możliwe będzie dofinansowanie zadań wieloletnich, co pozwoli na realizację większych inwestycji, które dotychczas były przez samorządy odkładane. W ciągu 10 lat na zadania infrastrukturalne realizowane przez samorządy przeznaczymy 36 mld zł”

(źródło: www.gov.pl).

„Rodzina 500+”: akcja informacyjna w regionie

O akcji informacyjnej dotyczącej rządowego programu „Rodzina 500+” mówili podczas konferencji prasowej w Kielcach wojewoda **Agata Wojtysek** i wicewojewoda **Bartłomiej Dorywalski**.

Program „Rodzina 500+” jest finansowym fundamentem wsparcia rodzin. Wszedł w życie 1 kwietnia 2016 r. i przyczynił się do poprawy sytuacji materialnej rodzin. Od 1 lipca 2019 r. świadczenie wychowawcze przysługuje na wszystkie dzieci do 18. roku życia, bez względu na dochody uzyskiwane przez rodzinę.

Akcja informacyjna w województwie rozpoczęła się 24 czerwca. Wojewoda, wicewojewoda oraz pracownicy urzędu wojewódzkiego do końca lipca odwiedzili wszystkie gminy regionu. Podczas organizowanych spotkań mieszkańcy otrzy-

mali ulotki oraz broszury informujące o rządowym programie. Mogli także uzyskać odpowiedzi na pytania związane z jego funkcjonowaniem – szczególnie na temat zmian obowiązujących od 1 lipca 2019 r.

– *Odwiedziliśmy wszystkie gminy naszego województwa, ale nasza akcja trwa nadal. Dotychczas wpłynęło już prawie 60 tysięcy wniosków, jednak część mieszkańców, których obejmuje program „Rodzina 500+”, takich wniosków jeszcze nie złożyła. Cieszę się, że niektóre gminy wypłacały środki finansowe już od pierwszego dnia funkcjonowania programu. Ale są też takie gminy, które zrealizowały niewiele wniosków. Proszę te samorządy o mobilizację, by pieniądze trafiły jak najszybciej do beneficjentów programu. Za jak najbardziej zasadne uważamy kontynuowanie naszych działań i spotkanie się z mieszkańcami regionu – mówiła wojewoda.*

– *Rozmawialiśmy z mieszkańcami naszego regionu. Są zadowoleni z programu. Dzięki tym środkom zostaną zaspokojone podstawowe potrzeby dzieci w województwie. Mamy świadomość tego, że dzięki „Rodzinie 500+” zostanie całkowicie wyeliminowana skrajna bieda – dodał wicewojewoda.*

Program „Rodzina 500+” od 1 lipca 2019 – bez kryterium dochodowego. Dzięki wprowadzonym zmianom ze świadczenia skorzysta każde dziecko do ukończenia 18 roku życia, czyli ok. 6,8 mln osób. To prawie dwa razy więcej dzieci niż było do tej pory. Wnioski o przyznanie świadczenia wychowawczego na nowych zasadach można było składać online od 1 lipca (poprzez kanał bankowości elektronicznej, portal Emp@tia lub portal PUE ZUS), a od 1 sierpnia - drogą tradycyjną (w urzędzie lub listownie pocztą).

Dla bezpieczeństwa pacjentów

Umowy partnerskie – w ramach realizacji projektu Tryby Obsługi Pacjenta w Szpitalnym Oddziale Ratunkowym – między Lotniczym Pogotowiem Ratunkowym a świętokrzyskimi szpitalami, w których funkcjonują szpitalne oddziały ratunkowe podpisano w urzędzie wojewódzkim.

W uroczystości wziął udział wiceminister zdrowia **Maciej Miłkowski**, a gospodarzem spotkania był wicewojewoda **Bartłomiej Dorywalski**. Lotnicze Pogotowie Ratunkowe reprezentował zastępca dyrektora ds. administracyjnych Paweł Kamiński, który podpisał umowy z szefami 10 placówek. Były to: Wojewódzki Szpital Zespolony w Kielcach, Szpital Kielecki Św. Aleksandra, Artmedik Szpital Specjalistyczny im. Wł. Biegańskiego w Jędrzejowie, Zespół Opieki Zdrowotnej w Końskich, Zespół Opieki Zdrowotnej w Ostrowcu Świętokrzyskim, Szpital Specjalistyczny Ducha Świętego w Sandomierzu, Szpital Powiatowy im. Marii Skłodowskiej-Curie w Skarżysku-Kamiennej, Powiatowy Zakład Opieki Zdrowotnej w Starachowicach, Zes-

pół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Staszowie oraz Zespół Opieki Zdrowotnej we Włoszczowie.

Ustawa o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych wprowadziła obowiązek prowadzenia w szpitalnym oddziale ratunkowym segregacji medycznej, która ma odbywać się przy wykorzystaniu systemu zarządzającego trybami obsługi pacjenta w SOR. Ministerstwo Zdrowia podjęło działania mające na celu umożliwienie dos-

tosowania się istniejących SOR do tego wymogu polegające na realizacji w skali ogólnopolskiej projektu Tryby Obsługi Pacjenta w Szpitalnym Oddziale Ratunkowym.

Projekt przyczyni się do podniesienia efektywności systemu ratownictwa medycznego, bowiem zakłada on implementację jednolitych zasad w zakresie przeprowadzania segregacji medycznej. Pozwoli to na zwiększenie bezpieczeństwa pacjentów oraz efektywności świadczeń zdrowotnych udzielanych osobom w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego, a jednocześnie poprawi komfort pracy personelu medycznego. System ma na celu zapewnienie łatwego dostępu do informacji o przewidywanym czasie oczekiwania w SOR, a także generowanie danych umożliwiających ewaluację czasu udzielania świadczeń. Realizacja tego przedsięwzięcia ze środków unijnych pozwoli również odciążyć finansowo szpitale – są one bowiem zwolnione ze wszystkich kosztów udziału. Wszystkie świętokrzyskie SOR-y zadeklarowały chęć przystąpienia do projektu.

Nowe kluby dla seniorów

Umowy w ramach dodatkowego naboru do rządowego Programu „Senior+” podpisała wojewoda **Agata Wojtyszek** z przedstawicielami świętokrzyskich samorządów. Łączne dofinansowanie dla 16 gmin - na utworzenie domów oraz klubów Senior+ bądź zapewnienie funkcjonowania już istniejących placówek - wynosi ponad 1 milion 600 tysięcy złotych. Dzięki podpisanym umowom powstanie

kolejnych 10 klubów oraz 1 dom dla seniorów. W ramach Modułu I programu – jednorazowe wsparcie finansowe na utworzenie lub wyposażenie placówki – pieniądze otrzyma 11 gmin: Bliżyn, Działoszyce, Lipnik, Łoniów, Łopuszno, Mniów, Oksa, Radoszyce, Raków, Sitkówka-Nowiny oraz Wiślica. Łączna kwota dofinansowania wynosi w tym przypadku 1 424 237 zł. Podpisano także umowy na wspar-

cie funkcjonowania już powstałych placówek dla seniorów. Pieniądze na ten cel - 220 541 zł - trafią do 5 samorządów. Są to gminy: Brody, Kazimierza Wielka, Strawczyn, Zawichost oraz Złota.

Program „Senior+” na lata 2015–2020 zakłada wspieranie finansowe jednostek samorządu terytorialnego w zakresie realizacji zadań własnych samorządu, związanych z zapewnieniem opieki dla osób starszych. Celem strategicznym Programu jest zwiększenie aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym seniorów poprzez rozbudowę infrastruktury ośrodków wsparcia w środowisku lokalnym oraz zwiększenie miejsc w placówkach „Senior+” przy dofinansowaniu działań jednostek samorządu w rozwoju na ich terenie sieci Dziennych Domów „Senior+” i Klubów „Senior+”. W ramach programu samorządy mogą ubiegać się o środki przeznaczone na jednorazowe wsparcie finansowe na utworzenie lub wyposażenie placówek oraz na zapewnienie funkcjonowania już istniejących placówek. Do końca tego roku w naszym województwie będzie już prawie 50 klubów i domów dla seniorów.

Konkurs fotograficzny

Wojewoda **Agata Wojtyszek** zaprasza do udziału w konkursie fotograficznym organizowanym w ramach projektu „Świętokrzyskie dla Europy”. Prace można zgłaszać do 26 września 2019 roku za pomocą elektronicznego formularza dostępnego na stronie www.swietokrzyskiedlaeuropy.pl.

Konkurs skierowany jest do wszystkich mieszkańców województwa świętokrzyskiego. Jego celem jest kształtowanie patriotycznych postaw, wzrost wiedzy o ojczystej historii oraz wzbudzenie zainteresowania nowoczesnymi technologiami poprzez ciekawą prezentację miejsc, postaci i wydarzeń z historii kraju i regionu. Z okazji

15-lecia członkostwa Polski w Unii Europejskiej projekt zakłada także prezentację miejsc, które znacznie zmieniły swoje oblicze w ciągu ostatnich piętnastu lat. Na internetowej platformie można umieszczać zdjęcia upamiętniające np. lokalnych bohaterów oraz krótkie informacje tekstowe na temat danej osoby i wydarzenia związanego ze sfotografowanym miejscem. Na laureatów czekają atrakcyjne nagrody.

Konkurs realizowany jest w ramach Programu Wieloletniego „Niepodległa” na lata 2017-2022. Regulamin konkursu oraz szczegółowe informacje na temat projektu wojewody „Świętokrzyskie dla Europy” na stronie www.swietokrzyskiedlaeuropy.pl.

Ludzie naszego regionu

Tadeusz Włoszek

„W tym domu mieściło się Muzeum Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, którego organizatorem i kustoszem w latach 1909-1933 był Tadeusz Szymon Włoszek, weteran powstania styczniowego” – taki napis widnieje na tablicy wmurowanej w ścianę gmachu dawnego muzeum PTK (obecnej siedziby Muzeum Historii Kielc) przy kieleckiej ulicy Leonarda. Tablica upamiętnia 120. rocznicę wybuchu powstania, 70. rocznicę PTK i 50-lecie śmierci Tadeusza Szymona Włoszka – działacza społecznego, wychowawcę młodzieży i krzewiciela wartości patriotycznych.

Urodził się 22 października 1843 r. w Sędziszowie. Uczęszczał do szkoły elementarnej w Wodzisławiu, a następnie w Pińczowie, gdzie zastał go wybuch powstania. Jako uczeń VII klasy gimnazjum postanowił wziąć udział w powstańczych walkach i dołączyć do oddziału Mariana Langiewicza. Walczył m.in. w bitwach na Świętym Krzyżu i pod Staszowem.

Studiował na Wydziale Historyczno-Filozoficznym Szkoły Głównej w Warszawie, a później uczył greki i łaciny w warszawskich gimnazjach. Za prowadzenie lekcji języka polskiego w prywatnych szkołach został ukarany przeniesieniem do Mariampola w guberni suwalskiej. W tamtejszej szkole uczył aż do przejścia na emeryturę w 1906 r. Powrócił wówczas w swe rodzinne strony i zamieszkał na stałe w Kielcach, gdzie zaczął aktywnie działać w środowisku weteranów powstania styczniowego. Niebawem został członkiem zarządu kieleckiego oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego i rozpoczął społeczną pracę na rzecz kultywowania wśród społeczeństwa pamięci narodowej.

Tadeusz Włoszek był inicjatorem i głównym organizatorem Muzeum PTK w Kielcach, które rozpoczęło działalność w marcu 1908 r. i stało się po latach zaczątkiem Muzeum Świętokrzyskiego, a następnie Muzeum Narodowego w Kielcach. Przez prawie ćwierć wieku był kustoszem muzeum, które szybko stało się najważniejszą tego typu placówką w regionie i posiadało bogate zbiory archeologiczne, przyrodnicze i geologiczne. Kustosz szczególną uwagę poświęcał gromadzeniu i eksponowaniu pamiątek narodowych, głównie z okresu powstania styczniowego, zaś w latach międzywojennych zwiedzających oprowadzał po muzeum w mundurze powstańca 1863 roku. Z zapalem organizował wielkie wystawy czasowe, a jedną z najważniejszych była „Wystawa napoleońska”. Zmarł 23 września 1933 r. Miał 90 lat. Jego grób znajduje się na kieleckim Cmentarzu Starym. Wykorzystałem m.in. „Świętokrzyski słownik biograficzny” T. 2 (Kielce 2009) oraz „Słownik biograficzny krajoznawców Kielecczyzny” (Kielce 2008). Fotografia: Narodowe Archiwum Cyfrowe. [JK]

Miasta odzyskane

Pacanów

Pierwsze wzmianki o miejscowości pochodzą już z XII stulecia. Biskup krakowski Maur nadał w latach 1110-1117 kościołowi w Pacanowie dziesięcinę, a także potwierdził nadanie mu dziesięcin przez dziedzica grodu oraz zapewne fundatora świątyni Siemiana. Nieco ponad wiek później biskup Iwo Odrowąż odnowił ów dokument. „Wiadomości te wskazują na dawność Pacanowa jako ważnego punktu osadniczego w ziemi wiślickiej i pozwalają zaliczyć go do najstarszych ośrodków kościelnych na tym terenie” – podkreślił prof. Feliks Kyrk w „Urbanizacji Małopolski”. W 1265 roku Bolesław Wstydlawy zezwolił na lokację miasta Pacanów na prawie niemieckim. Średniowieczny Pacanów „stanowił, z wsiami i miastami okolicznymi, bezpośrednie zaplecze gospodarcze Krakowa, z którym mieszczaństwo pacanowskie utrzymywało już w XIV w. ożywione kontakty handlowe, a wielu jego przedstawicieli przeniosło się na stałe do stolicy kraju” – pisał prof. Kyrk.

Dzisiaj gmina Pacanów, o cennych walorach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, stanowi ogromny potencjał turystyczny – czytamy w „Strategii rozwoju gminy Pacanów na lata 2016-2026”. „Jedną z najważniejszych instytucji kultury na terenie Gminy Pacanów jest Europejskie Centrum Bajki im. Koziołka Matołka, które powstało 24 lutego 2010 roku. Centrum prowadzi działalność kulturalną skierowaną do dzieci, rodziców i osób pracujących z dziećmi. Pacanów jako Stolica Bajek stał się jednym z najważniejszych produktów turystycznych województwa świętokrzyskiego odwiedzanych przez turystów z całej Polski, a także turystów zagranicznych” – napisano w dokumencie. Pacanów, jak wiele innych polskich miast, utracił prawa miejskie w 1869 r. na mocy carskiego ukazu. „Podobnie jak miejscowości Pacanów, setkom innych miast które wspierały powstanie styczniowe, lub z innych względów politycznych, odebrano prawa miejskie doprowadzając je niejednokrotnie tym samym do upadku” – czytamy w apelu rady gminy z 2018 r. skierowanym do rady ministrów. Samorządowcy podkreślali, że przywrócenie praw miejskich „byłoby zadośćuczynieniem dotychczas wyrządzonym krzywdom, a także znakomitą uczczeniem nie tylko 100. rocznicy odzyskania przez nasz kraj niepodległości, ale również 155. rocznicy powstania styczniowego i 750 rocznicy nadania praw miejskich dla Pacanowa”. „Niech historia odda to, co kiedyś zabrała. (...) Mamy nadzieję, iż apel zostanie wysłuchany w celu podtrzymania integralności narodowej, poczucia własnych wartości i godności oraz uczuć patriotycznych” – pisali radni.

Po półtorawiekowej przerwie, Pacanów znalazł się w gronie siedmiu świętokrzyskich miejscowości, które w tym roku odzyskały prawa miejskie.

[opr. JK]

Warto pamiętać

Kartka z kalendarza: lipiec

1894, 7 lipca: przyszedł na świat Otmar Kwieciński, inżynier konstruktor, przemysłowiec i pasjonat lotnictwa zarazem, który Kielcami z regionem świętokrzyskim związał największą część swego zawodowego życia. Od 1931 r. był dyrektorem Suchedniowskiej Fabryki Odlewów i Huty „Ludwików” w Kielcach. To dzięki niemu możemy szczerzyć się dumą naszej rodzimej motoryzacji: słynnym motocyklem SHL. „Zwerbowałem do pracy najlepszych konstruktorów, mistrzów i techników” - wspominał po latach. Pierwsze motocykle SHL 98 zjechały z taśmy produkcyjnej w 1938 r. Wyprodukowano blisko dwa tysiące tych maszyn. Prezentowane były już w 1938 roku na targach we Lwowie, a wiosną 1939 roku na Międzynarodowych Targach Poznańskich. Zdobyły medal, prestiż i uznanie.

1909, 12 lipca: z inicjatywy Towarzystwa Biblioteki Publicznej otwarto przy ul. Wesołej w Kielcach wypożyczalnię i czytelną pism. Była to pierwsza biblioteka publiczna w mieście, której kontynuatorką jest dziś Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Witolda Gombrowicza. „Do dyspozycji czytelników oddano wówczas ok. 2000 tomów przekazanych głównie w darze. Dzięki pomocy społeczeństwa i różnych instytucji księgozbiór powiększał się i w 1939 roku liczył ponad 27.000 tomów” - czytamy na stronie biblioteki www.wbp.kielce.pl. Instytucja działała do lutego 1940 roku, do czasu rozwiązania jej przez niemieckie władze okupacyjne. Księgozbiór był jednakże potajemnie udostępniany mieszkańcom miasta. „Pod koniec 1945 roku rozpoczęto tworzenie Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Kielcach. W marcu 1947 roku w lokalu przy Placu Partyzantów 5 uruchomiono wypożyczalnię książek i czytelną czasopism. 24 sierpnia 1947 roku odbyło się oficjalne otwarcie biblioteki” - informuje WBP w Kielcach.

1925, 10 lipca: w Kielcach urodził się Edmund Niziurski, autor niezwykle popularnych książek zarówno dla młodzieży, jak i dla dorosłych, barwnie i żywo napisanych, z charakterystycznym humorem słownym. Do „kultowych” jego młodzieżowych powieści należą „Klub włóczykijów”, „Księga urwisów”, „Sposób na Alcybiadesa”, „Niewiarygodne przygody Marka Piegusa”, „Naprzód, Wspaniali!”, „Awantura w Niekłaju”... i wiele innych, czytanych „jednym tchem” przez kolejne pokolenia. W tych książkach stworzył szereg charakterystycznych, czasem niesamowitych postaci, których zapamiętać nie sposób. Kilka z nich doczekało się ekranizacji, jak np. „Tajemnica dzikiego szybu” (na podstawie „Księgi urwisów”) czy „Sposób na Alcybiadesa”. Nasz słynny pisarz zmarł w Warszawie w 2013 roku.

1934, 3 lipca: wojewodą kieleckim mianowany został Władysław Dziadosz, doktor praw, oficer Legionów Polskich, członek Polskiej Organizacji Wojskowej, uczestnik wojny 1920 r. Należał do grona osób mocno zaangażowanych w kultywowanie legionowej tradycji, był orędownikiem upamiętnienia miejsc na Kielecczyźnie historycznie związanych z osobą Józefa Piłsudskiego. Działał aktywnie w stowarzyszeniach i organizacjach kombatanckich, był członkiem Związku Legionistów Polskich, uczestniczył w świętach państwowych, wspierał wiele inicjatyw upamiętniających pobyt Legionów na Kielecczyźnie. Ostatni, najdłużej urzędujący wojewoda kielecki okresu międzywojennego, funkcję tę pełnił do wybuchu wojny. Od 1939 r. przebywał na emigracji. Zmarł w Londynie w 1980 roku.

Wojewoda Władysław Dziadosz (fot. Narodowe Archiwum Cyfrowe).

1995, 16 lipca: w Busku-Zdroju rozpoczął się I Międzynarodowy Festiwal Muzyczny im. Krystyny Jamroz. Patronka festiwalu – słynna śpiewaczka operowa, zwana „buskim słowikiem” – urodziła się i wychowywała w Busku-Zdroju. „Jest to ponad wszelką wątpliwość najbardziej rozpoznawalne wydarzenie artystyczne odbywające się w Busku-Zdroju. Jego echa i renoma przekroczyły ramy regionu, sięgają całej Polski, a nawet i poza jej granice. Świadczy o tym niegasnące zainteresowanie udziałem w naszym Festiwalu, zarówno ze strony publiczności jak i artystów. Podczas kolejnej odsłony każdy znajdzie coś dla siebie” – podkreślają organizatorzy imprezy, która co roku przyciąga tłumy melomanów. W jej programie znajdują się m.in. koncerty symfoniczne, kameralne, recitale mistrzowskie, gale operowe i operetkowe, oratoria, a także koncerty z muzyką lżejszego gatunku. W tym roku odbył się jubileuszowy XXV festiwal. [JK]

Kartka Poczty Polskiej z okazji XIV festiwalu w Busku-Zdroju (proj. Adam Kowalewski).

Wędrowcowe smaki

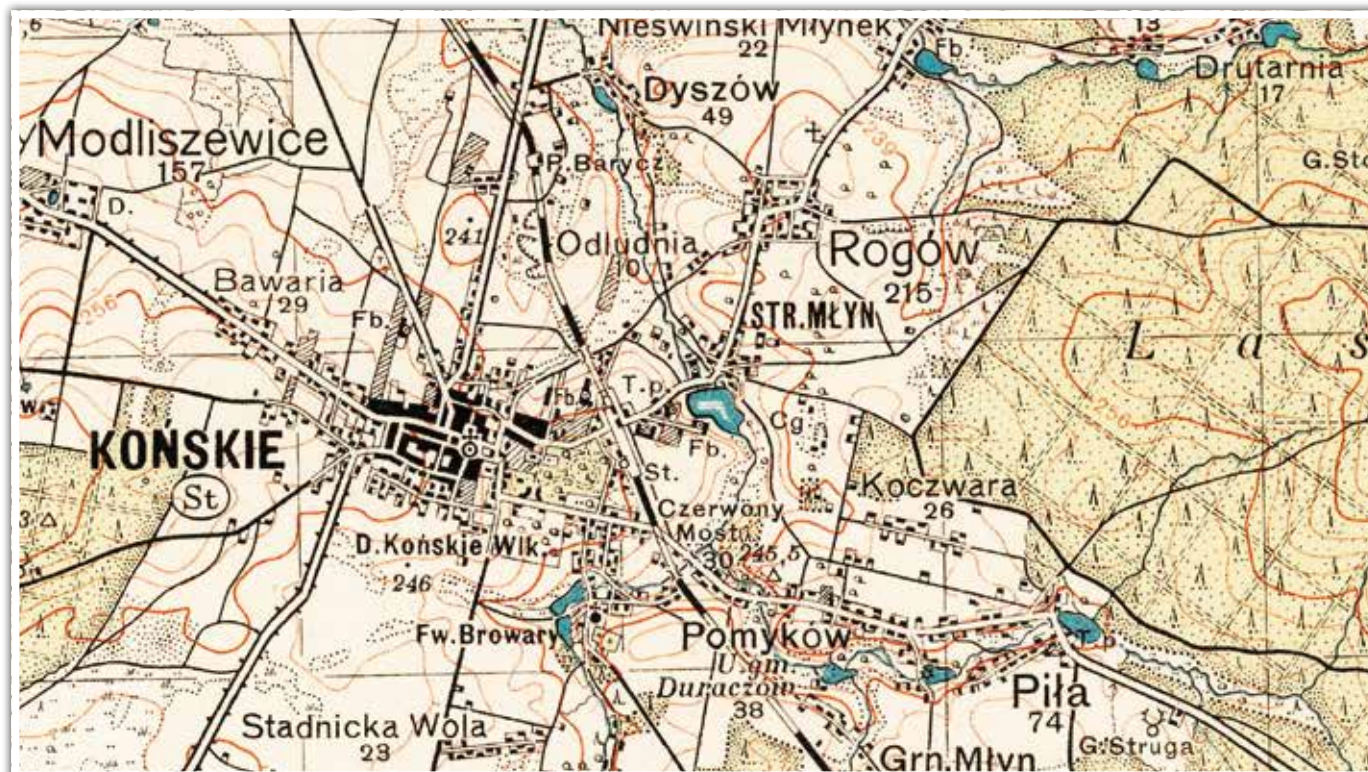
Mama Sylwii poleca: karkówka z jabłkami. Składniki to: kilka plasterków wieprzowej karkówki bez kości, 2 spore cebule, 3 lub 4 jabłka (np. malinówki), sól, pieprz, majeranek, olej lub oliwa do smażenia. Przyprawioną i oprószoną mąką karkówkę delikatnie obsmażamy z obu stron. Na dno garnka kładziemy posiekaną cebulę, na to plastry mięsa, następnie kolejna porcja cebuli, a na wierzchu układamy połowę jabłek, które wcześniej obieramy, usuwamy z nich gniazda nasienne i kroimy na kawałki. Całość zalewamy gorącą wodą (aby przykryła jabłka) i dusimy około pół godziny. Potem dodajemy resztę jabłek oraz doprawiamy do smaku solą, pieprzem oraz majerankiem (dla wydobycia aromatu zioło warto rozetrzeć w dłoniach). Potrawę dusimy jeszcze przez kilka lub kilkanaście minut (aby mięso było miękkie) i podajemy na stół.

Placki z cukinii z sosem czosnkowym. Potrzebujemy dużą dojrzałą cukinię, kilka łyżek mąki, 2 jajka, łyżeczkę suszonego oregano i łyżeczkę suszonej bazylii, sól i pieprz do smaku, oliwę lub olej do smażenia (to składniki na jakieś 10 placków). Sos czosnkowo-jogurtowy: kubek jogurtu naturalnego, 1 lub 2 ząbki czosnku (lub więcej, jeśli lubimy czosnkowe doznania), odrobina soli oraz szczypta pieprzu ziołowego. Cukinię obieramy, usuwamy pestki i trzemy na tarce o dużych oczkach (ew. nadmiar soku można odlać). Następnie dodajemy mąkę, roztrzepane wcześniej jajka, bazylię, oregano, sól i pieprz. Dobrze mieszamy sprawdzając, czy konsystencja jest właściwa. Oliwę

rozgrzewamy na patelni. Formujemy małe placki i smażymy z obu stron na złoty kolor. Placki osączamy na papierowym ręczniku. Do jogurtu dodajemy przeciśnięty przez praskę czosnek oraz pozostałe składniki (można dla smaku dodać też nieco majonezu). Po wymieszaniu wstawiamy do lodówki na przynajmniej pół godziny, aby się przegryzło (dlatego sos warto przygotować na początku). Sosik rozprowadzamy na wierzchu placków, które na pewno będą znakomitą dodatką do karkówki z jabłkami według receptury mamy Sylwii.

Specjał pomidorowo-ogórkowy. Ponad cztery dekady temu do redakcji „Przekroju” – w którym znany smakosz, redaktor Jan Kalkowski prowadził słynną rubrykę „Jednym daniem” – z pewnej wytwórni owocowo-warzywnej przysłał list z załącznikiem w postaci puszek zawierających sok pomidorowy z dodatkiem soku z kiszonych ogórków. Ta nadzwyczaj udana, zdaniem redaktora Kalkowskiego, kompozycja była bardzo smaczna, zdrowa i orzeźwiająca. Producent oferował przygotowanie słusznej ilości napoju. Niestety, ówczesny ogólnie zarządzany, niemrawy handel nie chciał lub nie potrafił się na owym specjale poznać. Spróbowałismy i osąd redaktora w pełni potwierdzamy: to jest znakomite! Proporcje można oczywiście stosować wedle uznania, w zależności od esencjonalności soku ogórkowego. Świetne jest połączenie dwóch części pomidorowych z jedną częścią ogórkową. Koniecznie schłodzone.

Palcem po mapie

Końskie i ich okolice na fragmencie mapy Wojskowego Instytutu Geograficznego z 1938 roku. Instytucja ta została utworzona po odzyskaniu niepodległości, gdy niezbędne było przygotowanie aktualnych map Polski z ujednoliconą siecią triangulacyjną - w spadku po zaborcach otrzymaliśmy bowiem różne systemy. Mapy WIG-u były niezwykle cenione w kraju i poza jego granicami. Do dziś budzi podziw ich precyzja wykonania, niezwykła szczegółowość, jakość druku. Są ważnym źródłem wiedzy dla historyków, a także dla regionalistów pragnących odtworzyć dawne dzieje swych „małych ojczyzn”. [JK]